

В українському перекладі казки перекладач часто використовує експресивні трансформації, що передбачають модифікацію чи втрату, посилення чи применшення ознаки [2, с. 466]. Цікавим є випадок використання експресивної трансформації в наступному фрагменті: *Mrs. Salt opened her huge red mouth and started to scream* (2, р. 149) // *Пані Солт роззявила величезну червону ротяку й заголосила* (1, с. 175). Іменник оригіналу *mouth* зі значенням «the opening in the face of a person or animal, consisting of the lips and the space between them, or the space behind containing the teeth and the tongue» [6] у перекладі замінено лексичною одиницею – *ротяка* зі значенням «збільш. до рот» [5]. У цьому фрагменті перекладач вдався до посилення ознаки. Така трансформація зумовлена контекстом (героїня описана як велике гладке створіння), і тому є адекватною.

Таким чином, аналіз лексичних трансформацій конотативного плану на прикладі українського перекладу казки Р. Дала «Чарлі та шоколадна фабрика» засвідчив, що перекладачеві вдалося зберегти інформативну відповідність текстів оригіналу та перекладу, надавши при цьому казці емоційності, експресивності та виразності.

Список використаних джерел:

1. Будний В. Порівняльне літературознавство : Підручник / В. Будний, М. Ільницький. – К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Могографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
3. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник / І. М. Литвин. – Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 180 с.
4. Одарченко П. Казка // Енциклопедія українознавства / П. Одарченко. – Т. 3. – Львів, 1994. – С. 921
5. Словник української мови [Електр. ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://sum.in.ua>.
6. Macmillan Dictionary Online [Електр. ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.macmillandictionary.com>.

Список ілюстративного матеріалу:

1. Чарлі та шоколадна фабрика [Електр. ресурс]. – Режим доступу: URL: http://aelib.org.ua/texts/dahl_charlie_and_the_chocolate_factory_ua.htm
2. Charlie and the Chocolate Factory [Електр. ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://english4success.ru/upload/books/1268.pdf>.

Науковий керівник: канд. філол. наук С. В. Сторчеус

СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ У РОМАНІ Д.КІЗА «FLOWERS FOR ALGERNON»

Д. С. Тихонова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Роман Деніела Кіза “*Flowers for Algernon*” можна віднести до жанру соціальної фантастики з елементами масової літератури. Сам твір набув популярності серед літературознавців та критиків відносно нещодавно. Саме тому **актуальність** нашої роботи зумовлена зокрема недостатнім висвітленням та вивченням різних аспектів перекладу роману. До того, роман буде включений до шкільної програми з вересня 2018 року, тому важливо правильно проаналізувати роман, переконатись в адекватності його перекладу та підвищити інтерес майбутніх читачів до цього твору.

Роман “*Flowers for Algernon*” Деніела Кіза написаний у формі звітів від імені головного героя, Чарлі Гордона, який з дитинства мав розумові розлади. У чоловіка була і робота, і друзі, але найголовніше те, що він мав непереборне бажання вчитися.

Чарлі переносить надскладну операцію на мозку з метою покращення коефіцієнту розумового розвитку. Разом з ним аналогічну операцію переносить Елджернон, піддослідна миша, яка на початку історії значно випереджає Чарлі в інтелектуальних здібностях. Герой поступово розумнішає і пізнає світ по-новому. Однак згодом Чарлі усвідомлює, що повернення до первісної стадії невідворотне.

Деніел Кіз був психологом і мав великий досвід роботи з людьми, що мають вади розумового розвитку, тож роман будується на достовірних фактах щодо особливостей людей з ментальною ретардацією.

На початку роману Чарлі отримує завдання писати звіти. Попервах йому складно формувати зв'язну розповідь, описувати картинки, мислити й говорити образно, переказувати почутий текст та описувати події, що з ним сталися. У тексті за допомогою певних стилістичних прийомів та засобів вираження Д. Кіз показує стадії розумового росту, досягнення апогею, а згодом розумової регресії Чарлі. Тому нам було б цікаво проаналізувати ці стадії, де починають з'являтися художні засоби та виникає певна образність, а саме як співвідноситься оригінал та переклад роману.

Проаналізувавши першу частину роману до операції головного героя, можна помітити як рясніють звіти орфографічними та пунктуаційними помилками. В оригіналі трапляються графеми *importint* (замість «*important*»), *rite* (замість «*write*»), *now* (замість «*know*»), *werk* (замість «*work*»), *happind* (замість «*happened*»), які свідчать про нерозвинений фонематичний слух головного героя. Зважаючи на той факт, що лівова частка словникового запасу англійської мови має французьке коріння, написання слів у тому вигляді, у якому ми їх чуємо, є найпоширенішою помилкою серед тих, хто починає вивчати іноземну мову, у тому числі серед дітей-носіїв. 26 літерам англійського алфавіту відповідають 40 звуків, тоді як 33 літерам українського алфавіту відповідають 38 звуків. Тобто, зазначені слов'янські мови дають слухачеві змогу легко записати все, що він чує. У зв'язку з цим перекладачеві важко «вигадувати» аналогічні оригіналові орфографічні невідповідності, тому адекватність перекладу досягаються за допомогою практично повної відсутності пунктуації і заміни голосних чи спрощення груп приголосних:

Dr Strauss says I shoud rite down what I think and remembir and evrey thing that happins to me from now on [1, 1]. // *Дохтрь Штраус каже аби я писав шо думаю і помнив усе шо зі мною буде від сьогодні* [2, 9]. У цьому фрагменті також однією з найважливіших ознак є наявність лексичних, синтаксичних та граматичних помилок, які дуже важко вдало та чітко зберегти в перекладі. В українському перекладі цього фрагменту використано лексему *шо*, яка притаманна просторічному мовленню носіїв української мови. Неправильне написання лексеми *remembir* було вдало передано в українському перекладі суржиком *помнив*.

Можна стверджувати, що палке бажання порозумнішати у героя збільшується з кожним написаним звітом. Чарлі переймається через завдання, з якими він не може впоратися з першого разу. Неоднозначність та невпевненість у словах присутня майже в кожному звіті: *I think that maybe now they wont use me* [1, 2]. // *Думаю тепер вони не захочуть скористатись мною* [2, 9]. Слово *wont* написано неправильно, оскільки повинно було бути написано з апострофом, в такому написанні за звучанням воно нагадує англійське слово *want*, що перекладається як *хотіти*, що перекладач використав у перекладі.

Знає змін і словниковий запас героя, адже до операції Чарлі вживав прості слова, пов'язані з щоденною життєдіяльністю чоловіка, речення загалом були простими та не ускладненими зворотами, додатками.

Доволі цікавим прикладом на ранній стадії його розвитку є наступний: *I have nothing to rite* [1, 1]. // *Голова в мене була порожня* [2, 9]. Метафора є одним із основних тропів образного мовлення, яка надає словосполучі певної образності. Метафоричні трансформації в перекладі поділяються на деметафоризацію (заміну метафори неметафорою), реметафоризацію (заміну неметафори метафорою) і трансметафоризацію (заміну донорської зони метафори) [3, 463]. Тут перекладач вдався до реметафоризації, але, на нашу думку, використання метафори на такій стадії розвитку Чарлі було ще не доречним. З перших сторінок роману помітно, що герой не в змозі мислити образно, під час психологічних тестів він казав тільки те, що бачив.

Після операції звіти Чарлі почали поліпшуватися. Чоловік почав розуміти та запам'ятовувати складнішу інформацію та завчив правильне написання слів, користуючись словником. Чарлі почав читати складні літературні твори замість простих текстів, що сприяло його грамотності. Герой мислить аналітично, використовує складні речення зі зворотами. На цьому етапі він і починає використовувати у своєму мовленні метафори.

All the time they talked and argued, I felt the excitement bubble up inside me [1, 43]. // *Весь той час, поки вони говорили й сперечалися, я відчував, як у мене наростає збудження* [2, 77]. Одразу помітно, що перекладач намагається передати з точністю емоції героя. Якщо до операції Чарлі говорив "*I feel happy*", то, по розумнішавши, почав більше розуміти власні почуття, переживання та влучно їх вживати. У цьому фрагменті перекладач вирішив підсилити не тільки розумовий прогрес, але й прогрес на рівні емоцій, перекладаючи ідіоматичний вираз *felt the excitement bubble up*, що означає "for an emotion to be exhibited because it is too strong for one to contain" [4], українським еквівалентом *наростає збудження*.

Опис емоцій з прямого стає непрямим, наприклад, просте *I was angry* змінюється на *I wanted to go behind the counter and smash his face in* [1, 54]. // *Я хотів увійти за прилавок і врзати йому ляпаса* [2, 93]. Англійський вираз *smash his face in* означає "to strike someone in the face" [4], що несе негативне забарвлення, перекладач влучно замінив українським виразом *врзати ляпаса* з дещо грубуватим відтінком, додаючи певної емоції. Тому, на нашу думку, збережено баланс оригіналу та перекладу.

Проте настає стадія регресії Чарлі, коли він знову поступово повертається до своєї первісної стадії. Речення знову стають однотипними, майже відсутня пунктуація, знову порушена мовна норма. *P.S. please tel prof Nemur not to be such a grouch when repul laff at him and he would have more frends* [1, 198]. // *P.S. будь ласка скажіть проф. Немурові не драгуватися так коли люде з нього сміюця, й він матиме багато друзів* [2, 301]. Передати усі особливості мовлення Чарлі складно через описані вище аспекти, тому перекладач вдається до відтворення найвиразніших місць, як-от, бачимо співвіднесеність англійського слова *laff* та українського *сміюця*, що написані правильно фонетично, але неправильно відтворені графічно. Також можемо порівняти англійське слово *repul* з українським словом *люде*, яке більше притаманне просторічним застарілим виразам, що зараз можна зустріти тільки у художніх творах певної епохи.

Отже, порівнюючи оригінал та переклад роману «*Flowers for Algernon*», можна сказати, що досить важко відтворити неправильне написання слів через відмінність системи двох мов. Намагаючись правильно передати зміст іншомовного тексту, перекладач вдався до низки різноманітних прийомів, які так чи інакше, змінюють структуру оригіналу. Все-таки, найважчим було передати саме емоційний прогрес героя, використати різні влучні вирази, які були б емоційно забарвленими та відповідали оригіналові.

Список використаної літератури:

1. Keyes D. Flowers for Algernon / D. Keyes. Mariner Books, 2004 – 311с.
2. Квіти для Елджернона : роман / Деніел Кіз; пер. з англ.. Віктора Шовкуна. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 304 с.
3. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. / О.О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с
4. Free Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thefreedictionary.com/>

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Н.С. Рибалка

СТИЛЬОВА ІНФОРМАЦІЯ ПОВІСТІ О. С. ПУШКІНА «ПІКОВА ДАМА» У ЇЇ УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

І. М. Ушкова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Повість «Пікова дама» О. С. Пушкіна, яку Ф. М. Достоевський називав «вершиною фантастичного мистецтва», є одним із перших творів російською мовою, що мав успіх у Європі. Французькою мовою повість перекладали такі класики, як Проспер Маріме і Андре Жід. Її неодноразово екранізували, зокрема Яків Протазанов у 1916 році і Ігор Масленников у 1982 році. Англомовна екранізація брала участь у третьому Каннському кінофестивлі у 1949 році [Вікіпедія].

Метою нашої статті є аналіз прийомів передачі стильової інформації повісті О. С. Пушкіна «Пікова дама» у її українському перекладі О. С. Ільченка за редакцією М. Т. Рильського.

Стильова інформація відображає приналежність лексичних одиниць до певного стилю; передається за допомогою таких характеристик слова, як: книжне (поетичне, високе, патетичне), розмовне, просторічне, лайливе тощо [див. 3, с. 61]. Однією з актуальних проблем художнього перекладу є передача стильової інформації, яка є важливим елементом ідіостилю автора оригіналу. Не завжди перекладачу вдається зберегти стильову інформацію першоджерела, тоді він вдається до функціонально-стилістичних трансформацій, «які представлені втратою, заміною, або виникненням у перекладному тексті функціонально-стилістичного забарвлення мовних одиниць» [5, с. 456].

О. С. Пушкін використовує у повісті історичний контраст: аристократичне XVIII ст. і XIX ст. [1, с. 75-86]. Тому не дивно, що «Пікова дама» насичена книжними словами, які у перекладі замінюються розмовними (або нейтральними), при цьому втрачається функціонально-стилістична інформація оригіналу: *Он ее боялся, как огня; однако, услышав о таком ужасном проигрыше, он вышел из себя, принес счеты, доказал ей, что в полгода они издержали полмиллиона...* // *Він її боявся, як вогню; однак, почувши про такий жахливий програш, він розлютився, приніс рахунки, довів їй, що за півроку вони прогайнували три мільйона...* **Издержать** – «книжн. истратить, израсходовать» [4] // **прогайнувати** – «розм. марно, по-пустому, нерозумно витратити (гроші, майно, господарство і т. ін.); пропити, прогуляти» [6, с. 147]. **Выйти из себя** – «перен. в гневе утратить самообладание» [4] // **розлютитися** – «стати дуже роздратованим, лютим, озлобленим; дуже сердитися, гніватися» [6, с. 732].

Словник «Пікової Дами» належить до середнього «світського» стилю, що виключав церковнослов'янізми та канцелярські, офіційні архаїзми і який цурався відкритих форм фамільярно-побутового просторіччя [1, с. 75-86]. Тим не менш, у творі трапляються церковно-книжні та застарілі слова, що, знову ж таки, передаються нейтральною лексикою у перекладі: